

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ РІВНОВАЖНОГО СТАНУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

У статті вивчається сутність та характеристика багатокритеріальності та багатфакторності системи, та подається класифікація факторів, що забезпечують досягнення банківською системою рівноважного стану.

The importance and the description of multifactorion and multicriterion of the system is studied in the article. Set of factors providing banking system equilibrium on the micro- and macro- levels of the economics are reviewed in the article.

Ключові слова: банківська система, стійкість банківської системи, рівновага банківської системи

Постановка проблеми. Банківська система є частиною економічної системи і має стратегічне значення для економіки в цілому. Стратегічне значення системи обумовлюється цілями, функціями, а також впливом банківської системи на інші системи. Будь-яке відхилення у банківській системі впливає на інтереси та стан господарюючих суб'єктів економіки і може викликати дестабілізацію у економічному, політичному і соціальному житті суспільства.

До особливостей розвитку економічної системи на сучасному етапі відносять ускладнення соціально-економічних і політичних процесів і пов'язане з цим посилення нестабільності зовнішнього і внутрішнього середовища, а також умов банківської діяльності. Мінливе середовище обумовлює появу нових проблем у діяльності кредитних організацій [6]. Здатність протидіяти плинному економічному середовищу безпосередньо залежить від здатності банківської системи зберігати рівноважний стан.

Так, якщо система знаходиться у стані стійкої рівноваги, то при зміні параметрів функціонування зовнішнього середовища, що порушують даний стан, система здатна повернутися до базового стану рівноваги через певний проміжок часу.

Таким чином, стає актуальним дослідження факторів впливу на рівноважний стан банківської системи, що дозволить виявити причини виходу системи зі стану рівноваги, та урахувати дію тих чи інших чинників динамічного розвитку системи.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженням факторів впливу на банківську систему займалися багато вітчизняних та закордонних вчених, зокрема: В.М. Вербенська, О.О. Затварська, В.О. Зінченко, І.І. Д'яконова, А.О. Єпіфанов, І.В. Сало, В.С. Стельмах, С.М. Ільясов, Г.Г. Фетисов. Але не зважаючи на значні досягнення в даній сфері, не було вироблено єдиної класифікації факторів, що ускладнює заходи по оцінці та урахуванню ступеню впливу чинників на систему, та прогнозуванню і реагуванню на негативні дії з боку макро- і мікросередовища.

Метою статті є вивчення факторів, що забезпечують рівновагу банківської системи на мікро- та макрорівнях економіки.

Виклад основного матеріалу. Аналіз банківської системи є складним комплексним завданням, оскільки припускає дослідження не тільки кредитних організацій і їх взаємовідносин, але й інфраструктури, законодавства, зовнішніх відносно банківського сектора економічних і політичних систем [1].

Багатокритеріальність, багатопараметричність та багатфакторність системи описуються такими характеристиками:

- 1) критерій – це показник або функціонал, який дає змогу кількісно або якісно оцінювати ту чи іншу властивість системи;
- 2) параметр – кількісний показник, який визначає деяку властивість системи або ступінь впливу факторів на її властивість;

3) фактор – зовнішній або внутрішній вплив, що діє на певні властивості та поведінку складних систем [5].

Критерій рівноваги банківської системи пов'язан зі здатністю забезпечити динамічний розвиток на базі збереження рівноважного стану між елементами системи в цілому і обумовлює поступовий динамічний розвиток (довгостроковий без кризовий розвиток економічної сфери).

Рівновага банківської системи на макрорівні може бути визначена такими параметрами : як рівновага попиту і пропозиції на банківські продукти і послуги, попит і пропозицію грошей на грошовому ринку, між золотовалютними резервами і грошовою масою, емісією грошових знаків і споживчою здатністю грошових одиниць та інші параметри. На мікрорівні рівновага визначається як найважливіша характеристика діяльності кредитної організації, яка визначає можливість її поточного, інвестиційного і фінансового розвитку, а також відображає здатність відповідати за своїми боргами й зобов'язаннями і нарощувати економічний потенціал.

Соціально - економічна нестабільність діяльності банківської системи і як наслідок вихід системи з зони фінансової рівноваги обумовлена рядом факторів .

Система реагує на вплив зовнішнього середовища, еволюціонує під цим впливом, але при цьому зберігає якісну визначеність та притаманні властивості, які відрізняють банківську систему від інших систем. Банківській системі, як і будь-якій іншій складній системі притаманне принцип гомеостатичності, який відображає властивість системи до самозбереження та протидії руйнівному впливу середовища.

Невизначеність розвитку економічного середовища і банківської системи обумовлене дією не тільки соціально-економічних, науково-технічних та політичних факторів, а й демографічних, природних, тобто усіх факторів макросередовища [6].

Банківська діяльність залежить також від факторів мікросередовища : рівня фінансового менеджменту, кредитної політики та політики по управлінню ризиками.

Макроекономічні показники, а також мікроекономічні показники формують інформаційну базу для системної оцінки фінансової стійкості системи, а також знаходження рівноважного стану в якому знаходиться система. Макроекономічні показники застосовуються для відображення тенденції макроекономічного розвитку країни. Мікроекономічні показники характеризують фінансовий стан і тенденції розвитку окремих суб'єктів господарювання, що функціонують у фінансовій системі та можуть впливати на ринкову рівновагу. Дані показники визначають чутливість системи до окремих секторів економіки та вплив різних видів ризиків.

Поділ факторів на фактори макроекономічного і фактори мікроекономічного середовища відбувається за рівнем впливу на банківську систему України. Більш розповсюдженим є поділ факторів за походженням. За даним принципом на рівновагу економічної системи впливає ряд факторів, які умовно поділяються на дві групи : зовнішні і внутрішні. До першої групи слід віднести такі фактори , на зміну яких діяльність самої системи економічної (банківської) прямо не впливає, тобто це екзогенні фактори.

Банківська система функціонує у зв'язку із економічною системою. У даному зв'язку економічна система створює середовище для функціонування і розвитку першої. Таким чином, по відношенню до банківської системи зовнішні фактори можна позначити поняттям "економічне середовище". Стабільність економіки виступає базовою умовою рівноважного положення системи.

Зовнішні фактори банківської системи можна поділити на декілька основних груп:

- 1) загальноекономічні умови;

- 2) фактори інфраструктурного характеру;
- 3) фінансові фактори;
- 4) соціально-психологічні фактори.

До загальноекономічних чинників відносять: динаміку реального ВВП, інвестиційний клімат у країні, приплив (відтік) капіталу, виробничий потенціал країни, темпи інфляції, структура експорту та імпорту країни, конкурентне становище на світовому ринку, вибуття та оновлення основних фондів, темпи інфляції та інше, девальвація національної валюти, недосконалість законодавчої бази.

Фактори інфраструктурного характеру поєднують у собі - зовнішньоекономічні умови, політику уряду, відповідно, політичну стабільність в країні, банківський нагляд у середині країни, та всі інші зусилля по протидії системним ризикам [2].

До фінансових факторів відносять маржу по кредитах, дохідність операцій, спеціалізація і розвиненість ринку банківських послуг, політика Національного банку, динаміка чистих депозитів і кредитів, грошового мультиплікатора та інші. Зміст фінансових факторів зосереджена у стані та рівні розвитку фінансового ринку країни.

До соціально психологічних факторів відносять : рівень довіри до кредитних організацій з боку суб'єктів господарювання, здатності до проведення банківських операцій і використання банківських послуг, рівень прожиткового мінімуму та інших соціальних стандартів.

До внутрішніх факторів відносять ті, які безпосередньо залежать від діяльності банку. До них відносять різні форми і механізми банківської діяльності. Дані фактори являються ендогенними по відношенню до системи.

Внутрішні фактори доцільно поділити також на три самостійні групи:

- 1) організаційно-структурні;

- 2) технологічні;
- 3) економічні.

Загальна класифікація факторів наведена на рисунку 1.

До першої групи факторів слід віднести : рівень банківського менеджменту, здатність до впровадження інновацій, здатність адаптації до змін, внутрішню структуру банку.

До другої групи факторів відносять орієнтацію на розвиток сучасних банківських технологій і потребу ринку у нових банківських продуктах.

Рисунок – 1 Загальна класифікація факторів впливу на банківську систему

Але не зважаючи на значний вплив перших двох груп факторів вирішальний вплив здійснюють економічні фактори, такі як: достатність капіталу, якість активів і пасивів, прибутковість, ліквідність. Дані фактори є загальними критеріями за якими оцінюється банківська система,

стабільність її стану та здатність до повернення в її рівноважне положення.

Також до внутрішніх чинників слід віднести:

- співвідношення власного і залученого капіталу;
- політика щодо формування страхових фондів;
- рівень ризик-менеджменту;
- ступінь довіри до банківського сектору;
- якісний та кількісний склад наданих продуктів та послуг банком;
- існуючу систему рефінансування банків;
- недосконалість системи рефінансування банків;
- існування залежності банків від політичних та інших організаційних структур;
- нерозвиненість синдикованого кредитування;
- інші [1].

Класифікація на зовнішні та внутрішні чинники має умовний характер. Фактори, що обумовлюють рівновагу банківської системи в цілому, а також рівновагу на рівні комерційних банків, у багатьох випадках співпадають. Розглядаючи фактори впливу на різних рівнях аналізу, зовнішній фактор для комерційного банку може виступити внутрішнім фактором для банківської системи. Наприклад, валютні ризики, які пов'язані із майбутнім рухом процентних ставок та ціни національної валюти по відношенню до іноземної, виступає як зовнішній чинник, алей й, водночас, як і внутрішній ризик, викликаний неефективною кредитною діяльністю банку. Або розвиток банківської інфраструктури (наявність інформаційного, наукового, кадрового забезпечення) виступає зовнішнім фактором для комерційного банку, і внутрішнім для банківської системи.

Об'єкти, які створюють зовнішнє та внутрішнє середовище, мають неоднаковий вплив на функціонування банківської системи. Саме тому

стійкість банківської системи може бути забезпечена за умови врахування впливу кожного з факторів окремо та у сукупності, а також розробки адекватних механізмів реагування на вплив.

Для надійності функціонування банківської системи важливо найнебезпечнішим є ймовірність виникнення системного ризику. Ризики, які виникають внаслідок негативного впливу “економічного середовища” на банківську систему, називаються системними ризиками. Кредитна організація не може вплинути на них, але може врахувати у своїй діяльності. До них відносять:

- кредитні ризики;
- ризик доходності;
- ризик ліквідності;
- операційний ризик;
- ринковий ризик;
- ризик менеджменту.

Тому необхідно відмітити, важливість проведення постійного моніторингу ризику, тобто функціонування незалежної системи оцінювання та контролю за ризиками з механізмом зворотного зв'язку, як заходу по його мінімізації чи усуненню взагалі.

На основі інформаційної бази формується система індикаторів фінансової стійкості, яка дає змогу оцінити чутливість фінансової системи та окремих її елементів до впливу ймовірних ринкових ризиків.

Стабільна банківська система повинна враховувати всі фактори у їх взаємодії і тісному зв'язку, так як стійка фінансова система забезпечую оптимальний розподіл фінансових ресурсів, реальну оцінку ризиків та ефективне управління ними, а найголовніше є те, що система знаходиться у стані рівноваги.

Висновки. Звичайно така класифікація факторів, що визначає фінансову рівновагу банківської системи, не претендує на повну завершеність. Але вона дає змогу більш обґрунтовано виділити складові фінансової стійкості і запропонувати шляхи досягнення рівноважного стану системи. Виходячи з цього, визначення факторів впливу дозволить розробити механізм реагування з урахуванням тих чи інших чинників.

Таким чином, можна зробити висновок, що рівновага та стабільність банківської системи є одним з основних факторів, що обумовлюють стабільний економічний розвиток держави, а отже, і є одним із стратегічних напрямів економічної політики.

Список використаної літератури.

1. Д'яконова, І. І. Теретико-методичні основи функціонування банківської системи України [Текст] : Монографія / І.І. Д'яконова - Суми : ВТД "Університетська книга", 2007. – 400 с. - ISBN 978-966-680-383-5
2. Д'яконова, І. І. Дослідження факторів стабілізації та підвищення надійності банківської системи України [Текст] / І. І. Д'яконова, Ф. І. Шпиг // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Вип. 22. – Суми : УАБС НБУ, 2007. - С.62-76.
3. Зінченко, В. О. Умови та фактори стійкості банківської системи на макрорівні [Текст] / В.О. Зінченко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Вип. 22. – Суми : УАБС НБУ, 2007. - С. 324-328.
4. Зінченко, В. О. Сутність і поняття стійкості банківської системи [Текст] / В.О. Зінченко // Вісник Української академії банківської справи. – 2007. – С.83-86.

5. Згуровський, М. З. Основи системного аналізу / М. З. Згуровський
Н. Д. Панкратова. – К. : Видавнича група ВНУ, 2007. – 544 с. -
ISBN 978-966-552-153-2
6. Ильясов, С. М. О сущности и основных факторах устойчивости
банковской системы [Текст] / С.М. Ильясов // Деньги и кредит. -
2006. – №2. – С. 45-48.
7. Уразова, С. А. Устойчивость банковской системы : сущность и
механизмы воздействия [Текст] / С. М. Уразова // Деньги и
кредит. - 2007. – №8. – С. 30-34.

Мірошніченко, Г. О. Дослідження факторів рівноважного стану банківської системи [Текст] / Г. О. Мірошніченко / Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / ДВНЗ "УАБС НБУ". – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. – Вип. 29. - С. 194–200.